

„Чужденец в България е този, който я гледа, но не я вижда“

150 години от рождението на Ярослав Вешин и 95 години от смъртта му (1860–1915)

Името на Ярослав Вешин заема видно място в историята на чешко-българските културни връзки. Той е за един от създателите на българското изобразително изкуство в края на XIX и началото на XX в. Чешкият художник оставя отпечатък на таланта си в редица европейски държави преди да свърже съдбата си завинаги с България. Той се привързва дълбоко към нея и тя се превръща в негова втора родина.

ДЕТСТВО И ОБРАЗОВАНИЕ

Бащата на бъдещия художник, Франтишек Вешин, е един от възпитаниците на чешкия интелектуалец Йозеф Юнгман и активен участник в революцията през 1848 г., за което е осъден на смърт. Малко преди изпълнението на присъдата той е помилван и се заселва в живописното чешко градче Врани. Именно тук на 23 май 1860 г. на бял свят се появява Ярослав Вешин. Още като дете той е запленил от красивата природа на родния си край, чувство, което по-късно намира отражение в творчеството му. По спомени на брат му Ярослав от малък проявява влечение към рисуването. Този интерес на момчето към рисуването се задълбочава, когато е изпратен да учи в гимназия в Прага. Посещавайки галери-

ите и изложбените зали, Ярослав се докосва до постиженията на чешкото изобразително изкуство и до шедьоврите на най-добрите чешки художници (Йозеф Манес, Йозеф Навратил, Ярослав Чермак). Желанието му да се посвети на рисуването е толкова голямо, че бащата е принуден да се откаже от намерението си да го направи лесничей и го записва в Пражката художествена академия, където той следва в периода 1876–1880 г. Скоро Ярослав остава разочарован от остарелите методи на работа и през 1881 г. постъпва в Художествената академия в Мюнхен. По това време баварската столица си е спечелила призиванието на художествен център. Двама от преподавателите на Ярослав Вешин – Ото Зайц и Йозеф Бранд, се смятат за майстори на битовия жанр. Именно под тяхно влияние Ярослав се насочва към битовата живопис. Първите рисунки на начинаещия художник отразяват неговия интерес към живота на обикновените хора и природата. Докато учи в академията, той работи, за да се издържа – сътрудничи на чешките списания „Zlatá Praha“, „Světozor“, „Květy“. След дипломирането си младият художник остава да живее в Мюнхен, като често пътува из словашките земи. Ярослав Вешин е привлечен от живописните словашки селца, етнографското богатство и пъстрите народни носии, които му служат за творческо вдъхновение.

ЖИВОТ, ПОСВЕТЕН НА БЪЛГАРИЯ
Към средата на 90-те години на XIX век утвърденият вече художник

получава покана от министъра на народната просвета на България Константин Величков да преподава живопис в новосъздаденото Държавно рисувално училище (по-късно Държавна художествена академия), където работят и други чешки художници – Ото Хоржейши, Тереза Холечкова и др.

Още с идването си в България през ноември 1897 г. Ярослав Вешин проявява интерес към българското село, защото в много отношения то му напомня за живописните словашки селца. В периода 1897–1903 г. чешкият художник създава около 40 картини, в които отразява битови сцени, селския труд, романтиката на българската природа – „Вършитба в Радомирско“ (1897), „Връщане от пазар“ (1898), „Българска градинарка“ (1899), „Въглищар“ (1899), „Конски пазар в София“ (1899), „Орач“ („Земя“, 1899), „Пред пазар“ (1899), „Пред хана“ (1899), „Вършитба“ (1900), „В Балкана“ (1902), „Дървари“ (1910), „По следите на дивеча“ (1910), „Ловец“ (1910) и др.

Още в първите дни на преподавателската си дейност в Рисувалното училище Вешин се сблъсква с много нередности – тесни и неудобни помещения, липса на материал. През 1899 г. той предлага на Константин Величков и на тогавашния министър на просветата Иван Вазов училището да се реорганизира в „Художествено-промишлено училище“, в което обучението да има по-голяма практическа насоченост. В училището Ярослав Вешин подготвя десетки именити художници, сред които Никола

Петров, Атанас Михов, Елисавета Консулова-Вазова. В същото време художникът се сблъсква със завистта на някои свои колеги, подложен е на критики за методите си на преподаване. Подобни борби се появяват във връзка с неговата инициатива за създаване на голям съюз между славянските художници. Резултатът от тази инициатива е основаният „Съюз на южнославянските художници „Лада“ и проведените от него изложби в Белград, София, Любляна. Я. Вешин е първият председател на българската секция на Съюза. В края на 1903 г., поради несъгласия с ръководството на училището, Ярослав Вешин напуска преподавателския си пост и два месеца по-късно, през януари 1904 г., е назначен за художник към Министерството на войната. Така чешкият художник се утвърждава като родоначалник на баталния жанр в българската живопис – започва да рисува предимно паради, маневри и сцени от фронта. Като военен художник Вешин загубва творческата си свобода – трябва да работи върху сюжети, които му определя военният министър. Най-ценната творба от този жанр, рисувана преди Балканската война, е „Самарското знаме“ (1911). Яро-

слав Вешин я рисува под влияние на впечатленията си от тържествата, посветени на 25-годишнината от Шипченската епопея. Независимо от задълженията си към военното министерство, Вешин невинаги рисува по поръчка. Така например, той не изоставя предишната тематика (битовите и ловните сцени) – „Възлизар“ (1910), „Дървари“ (1910), „По следите на дивеча“ (1910), „Ловец с хрътки“ (1911). Двете Балкански войни (1912–1913) оставят незаличими следи в душата на чешкия художник. Той е изпълнен с проти-

воречиви чувства и спомени, които са отразени в творбите му. Заминавайки на фронта заедно с войската, Я. Вешин успява да създаде редица шедьоври на българската живопис: „Маневри“, „Атака“ („На нож“ 1913), „Отстъпление на турците при Люлебургаз“ (1913), „На почивка след 13 март“ (1913). Любопитна е историята около създаването на платното „Обоз край р.Еркене“ (1914). Вместо локвата кал, която се вижда на преден план, реставраторите са установили, че преди това там е бил нарисован

ранен турски войник, изтрит по-късно от нечия ръка. Според някои специалисти Я. Вешин сам е изтрил образа му, за да не влоши отношенията между София и Цариград.

СЕМЕЙСТВО

Чешкият художник е имал няколко деца – първо осиновява дъщерята на свой починал колега, след това на бял свят се появява Ярослав. Младецът завършва инженерна химия. Вторият син, Гаврил, става един от основоположниците на агрономството в страната. Дъщерите – Корнелия и Надежда, се раждат във втората родина на баща им. През 1904 г. семейство Вешин получават българско гражданство. В София те отначало обитават първия етаж на сградата, която се намирала на ъгъла на „6 септември“ и „Граф Игнатиев“. През 1899 г. семейството се премества в жилищната сграда на ъгъла на улиците на „Любен Каравелов“ и „Гурко“ – точно срещу Зоологическата градина. В началото на 1915 г. Ярослав Вешин заболява тежко и умира на 9 май същата година. Последната си картина „След лов“ довършва с помощта на един от синовете си. Днес голяма част от картините му се съхраняват в Националната Художествена Галерия в София. През 2005 г. Националният военноисторически музей организира експозиция с 18 батални картини на Вешин, както и 25 репродукции на непознати негови творби.

Красимира Мархалева
(по материали от печата)

